

ISSN 2321-4945

UGC CARE Research Journal

द्विभाषी

राष्ट्रसेवक

वर्ष : 72 • अंक : 9, 10 • दिसंबर : 2022, जनवरी : 2023

द्विभाषी राष्ट्रसेवक

(भाषा, साहित्य, समाज, कला व संस्कृति विषयक शोध पत्रिका)

UGC CARE Research Journal

वर्ष : 72

अंक : 9/10

दिसंबर, 2022/जनवरी, 2023

परामर्श मंडल

श्री भारतभूषण महंत
कार्याध्यक्ष, असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति
गुवाहाटी (असम)

प्रो. आर.एस. सराजु
सम कुलपति, हैदराबाद विश्वविद्यालय
तेलंगाना-500046

प्रो. प्रदीप के शर्मा
कुलसचिव, उच्च शिक्षा शोध संस्थान
दक्षिण भारत हिंदी प्रचार सभा
टी. नगर, चेन्नई (तमिलनाडु)

डॉ. दीपक प्रकाश त्यागी
प्रोफेसर, हिंदी विभाग
दीन दयाल उपाध्याय गोरखपुर विश्वविद्यालय
गोरखपुर (उत्तर प्रदेश)

डॉ. दिलीप कुमार मेधि
प्रोफेसर, हिंदी विभाग
गौहाटी विश्वविद्यालय, गुवाहाटी (असम)

डॉ. अमूल्य चंद्र बर्मन
पूर्व अध्यक्ष, हिंदी विभाग
कॉटन विश्वविद्यालय, गुवाहाटी (असम)

डॉ. अच्युत शर्मा
पूर्व अध्यक्ष, हिंदी विभाग
गौहाटी विश्वविद्यालय, गुवाहाटी (असम)

प्रधान संपादक

डॉ. क्षीरदा कुमार शङ्कीया
मंत्री, असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति

संपादक

प्रो. मोहन
हिंदी विभाग, दिल्ली विश्वविद्यालय
दिल्ली-1

कार्यकारी संपादक

रामनाथ प्रसाद
प्रभारी साहित्य सचिव
असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति

असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति, गुवाहाटी

DWIBHASHI RASTRASEWAK : A Bilingual (Hindi & Assamese) Monthly Research Journal, Focused on Language, Literature Society, Art and Culture, Partially funded by Central Hindi Directorate, Govt. of India and Published by Asom Rastrabhasha Prachar Samiti, Rupnagar, Guwahati-781032.

प्रकाशक :

असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति
गुवाहाटी-32

संपादकीय कार्यालय :

प्रधान संपादक, द्विभाषी राष्ट्रसेवक
असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति
सेवा मंदिर पथ, रूपनगर, गुवाहाटी-32
फोन : 9101541395, 9101541380
ई-मेल : rastrasewak51@gmail.com

मूल्य : रु. 50/- (प्रति अंक)

शब्द संयोजन : रतिकांत कलिता

आवरण पृष्ठ : हेमंत ऋतु (सरसों के खेत का एक दृश्य)

असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति की ओर से मंत्री डॉ. क्षीरदा कुमार शइकीया द्वारा सराइघाट फोटो टाइप्स प्रा.लि., इंडस्टियल इस्टेट, गुवाहाटी-781021 में मुद्रित, प्रकाशित एवं प्रसारित।

सर्वाधिकार : असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति, गुवाहाटी-32

'द्विभाषी राष्ट्रसेवक' में प्रकाशित रचनाओं के विचारों से असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति का सहमत होना आवश्यक नहीं है। प्रकाशित सामग्री के उपयोग हेतु प्रकाशक की अनुमति आवश्यक है। सभी कानूनी विवादों का निपटारा गुवाहाटी न्यायालय के अधीनस्थ होगा।

विषय सूची

हिंदी विभाग

क्रम	विषय	लेखक	पृष्ठ
	संपादकीय		5
1.	राजभाषा कार्यान्वयन में सूचना एवं संचार प्रौद्योगिकी की भूमिका	डॉ. सी. जयशंकर बाबु	6
2.	स्वाधीन भारत में शिक्षा नीति : प्रथम	डॉ. आकाश वर्मा	14
3.	असम के वसंतकालीन लोकोत्सव एवं लोकगीत	डॉ. रीतामणि वैश्य	21
4.	हंसादीप की कहानियों में व्यक्त संवेदनाएँ	डॉ. ई. विजय लक्ष्मी	29
5.	कबीर पर भारतीय संस्कृति का प्रभाव	डॉ. रवि कुमार गोंड	35
6.	आचार्य महाप्रज्ञ का अहिंसा दर्शन : पर्यावरण संरक्षण के विशेष संदर्भ में	डॉ. रवीन्द्र सिंह राठौड़	40
7.	मामूली विषयों के गैरमामूली कवि : ओम भारती	डॉ. अनुशब्द	47
8.	मीरा की प्रेम-पीड़ा एवं प्रणय-प्रतिबद्धता	उपदीप कौर	51
8.	अरुण कमल एवं समीर ताँती की कविताओं में चित्रित समाज के विविध पक्ष	रूबी मणि दास	57
9.	झूठा सच : विभाजन की त्रासदी और स्त्री प्रश्न	पंकज कुमार सहनी	66
10.	गोपाल दास 'नीरज' के काव्य में सामाजिक यथार्थ एवं रहस्यवादी दर्शन	ब्रजेश उपाध्याय	72
11.	स्वतंत्रता के पश्चात भारतीय राजनीति में महिलाओं की स्थिति का विश्लेषणात्मक अध्ययन	कु. निशा गौतम/ डॉ. तारिक अनवर	78
12.	मैत्रेयी पुष्पा के आत्मकथात्मक उपन्यास 'कस्तूरी कुण्डल बसै' में चित्रित नारी समस्याएँ	श्रीमती हिरण वैश्य	83
13.	'दोहरा अभिशाप' और 'शिकंजे का दर्द' में स्त्री मुक्ति का स्वर : एक अवलोकन	नीतामणि बरदलै/ डॉ. नूरजहाँ रहमतुल्लाह	88
14.	परशुराम शुक्ल की बाल कविताओं में अभिव्यक्त बाल समस्याएँ	सुरेखा संदीप जाधव/ डॉ. वर्षारानी निवृत्तीराव सहदेव	93
15.	पोस्ट बॉक्स नं. 203 नाला सोपारा : एक प्रतिरोधी स्वर	लिलु कुमारी रजक	100
16.	महर्षि अरविंद चिंतन : वर्तमान में प्रासंगिकता	प्रभाकर पाण्डेय/ डॉ. अंजू बाली पाण्डेय	105
17.	21वीं सदी के प्रथम दो दशकों के हिन्दी गीतकाव्य में आर्थिक जीवन-मूल्य	कल्पना जैन	112
18.	अटल जी की कविताएँ		117

অসমীয়া বিভাগ

ক্রম	বিষয়	লেখক	পৃষ্ঠা
15.	অসমৰ সমাজ-সংস্কৃতিতৈ মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ অৱদান	শ্ৰী ড° স্বপ্নালী দাস	119
16.	ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ দৃষ্টিৰে নাৰীৰ সুৰক্ষা (অসমৰ প্ৰেক্ষাপটত এক বিশ্লেষণ)	শ্ৰী ড° বিভূতি লোচন শৰ্মা	126
17.	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাস	শ্ৰী বনজিৎ শৰ্মা	132
18.	মানৱ অধিকাৰৰ বাগধাৰাত খিলঞ্জীয়াৰ সাংস্কৃতিক অধিকাৰ - এক পৰ্যালোচনা	শ্ৰী ড° প্ৰাণজিৎ শইকীয়া	138
19.	চৰ্যাপদত ব্যক্তিবাচক নিৰ্দেশক শব্দৰ ব্যৱহাৰ : এক প্ৰসংগাৰ্থবিজ্ঞানভিত্তিক আলোচনা	শ্ৰী ভায়োলিনা ডেকা	145
20.	দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ হিন্দু ইতিহাসৰ দস্তাবেজ : এক ঐতিহাসিক তথা গ্ৰন্থাগাৰিকৰ অৱলোকন	শ্ৰী দুৰ্লভৰাজ টাইড/ শ্ৰী দীপাক্ষৰ শইকীয়া	151

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাস

বনজিৎ শৰ্মা

আৰম্ভণি:

অসমীয়া সাহিত্য জগতত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা এটি প্ৰাতঃস্মৰণীয় নাম। তেখেতৰ বিভিন্ন ৰচনাৰাজীৰ ভিতৰত প্ৰথম আৰু একমাত্ৰ উপন্যাস হৈছে 'পদুম কুঁৱৰী'। এই উপন্যাসখন প্ৰথমে জোনাকী আলোচনীত ছোৱা-ছোৱাকৈ প্ৰকাশ হৈ ওলাইছিল। কিতাপৰ আকাৰত উপন্যাসখন প্ৰকাশিত হৈছিল ১৯০৫ খ্ৰীষ্টাব্দত। কাল্পনিক ঘটনা, পৰিৱেশ আৰু চৰিত্ৰ-চিত্ৰণৰ জৰিয়তে বেজবৰুৱাদেৱে উপন্যাসখনিত বাস্তৱৰ বহণ সানিছিল। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাদেৱে যি সময়ত উপন্যাস ৰচনাত মনোনিৱেশ কৰিছিল সেই সময়ত অসমীয়া উপন্যাসৰ ভেটি নিৰ্মাণৰ প্ৰস্তুতি পৰ্বৰ সময়হে আছিল। সেই দিশৰ পৰা চালে দেখা যায়, 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসৰ ঐতিহাসিক মূল্য নিশ্চয়কৈ আছে। মাত্ৰ ২৭ বছৰ বয়সতে বেজবৰুৱাদেৱে একমাত্ৰ ঐতিহাসিক উপন্যাস 'পদুম কুঁৱৰী' লিখাত নিজক আত্মনিয়োগ কৰিছিল।

বেজবৰুৱাদেৱে কলিকতাত এ. এছ. এল. ক্লাব বা অ. ভা. উ. সা. সভাৰ এজন নেতৃস্থানীয় সভ্য আছিল, সেই সভাৰ আদৰ্শতে অসমীয়া জাতি, ভাষা, সাহিত্য, সংস্কৃতিৰ গঠন আৰু উৎকৰ্ষৰ বাবে সাহিত্য ৰচনাত অৱতীৰ্ণ হৈছিল। তেখেতে অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাল টনকিয়াল কৰিবলৈ অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰায়বোৰ শাখাতে হাত দিছিল। উপন্যাস ৰচনাৰ উদ্দেশ্যও একে ধৰণৰেই আছিল। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ প্ৰথম আৰু একমাত্ৰ উপন্যাস 'পদুম কুঁৱৰী' যদিও সাৰ্থক বা সফল উপন্যাস বুলি গণ্য কৰিব নোৱাৰি তথাপি উপন্যাসখনত ধৰা পৰা স্বদেশ প্ৰেম আৰু অসমীয়া জাতিৰ উন্নতি বা মঙ্গলৰ চিন্তা প্ৰশংসনীয়।

উপন্যাসখনৰ বিষয়বস্তু:

বেজবৰুৱাৰ 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসৰ কাহিনীভাগ অষ্টাদশ শতিকাৰ শেষছোৱা সময়ত ঘটা ঐতিহাসিক ঘটনা আৰু এটি প্ৰেমমূলক ঘটনাৰ মিশ্ৰণত গঢ়ি উঠিছে। উত্তৰ কামৰূপৰ প্ৰবল প্ৰতাপী ভাতৃদ্বয় হৰদত্ত আৰু বীৰদত্তৰ বিদ্ৰোহৰ লগত সূৰ্য-পদুমৰ প্ৰণয়ে এক শোকাবহ পৰিণতিলৈ কাহিনীভাগ আগবঢ়াই নিছে। উপন্যাসিকে উপন্যাসখনৰ কাল্পনিক কাহিনীটোৰ ওপৰত বেছি গুৰুত্ব দিয়া যেন লাগিলেও সূৰ্য আৰু পদুমৰ অকৃত্ৰিম ভালপোৱাই বিকশিত

সহকাৰী অধ্যাপক

বি.এইচ. কলেজ, হাউলী

ডাক : হাউলী, পিন : ৭৮১৩১৬

জিলা : বৰপেটা

ম'বাইল : ৮৮৭৬০৪৬৯৪৭

ই-মেইল : banjitnishasarma@gmail.com

কাল লাভ কৰিব নোৱাৰিব। তথাপিও ইতিহাসৰ কাহিনীত
লগতে সূৰ্য পদুম আৰু কুলৰ প্ৰথম কাহিনীৰ মাজেদি প্ৰথম
পৰ্যায়ৰ উপন্যাসিক কৰিব পাৰি।

পদুম কুঁৱৰীৰ প্ৰথম প্ৰকাশৰ সময় অনুৰাগি
১৯১১-১২ চীৰ (জোনাকী আলোচনী), ই অসম
আন্দোলন সাহিত্যৰ স্থায়ী উপন্যাসেই নহয়, এই
উপন্যাসখন বেজবৰুৱাৰ আনন্দকৰ কাম। সেইদিনা
জানৰ পৰা সাহিত্যকৃতি হিচাপে উপন্যাসখনত দুৰ্ভাগ্য
ধৰা পৰা হাতাবিহীন।

বেজবৰুৱাৰ 'পদুম কুঁৱৰী'

উপন্যাসখনত দেখুওৱা হৈছে,
প্ৰত্য-বৃত্তি অসমৰ আহোম
ৰাজত্বত উজনি আৰু নামনি
প্ৰান্তৰ মাজৰ আঁনকা আৰু
বিচ্ছেদ। এই আঁনকা আৰু বিচ্ছেদ
অষ্টাদশ শতিকাৰ শেষ আৰু
উনবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে
নৱম দীৰ্ঘত উঠিছিল। সেই
সময়ছোৱাত উজনি অসমৰ
আহোম ৰাজসিংহাসনত
কমলেশ্বৰ সিংহ আৰু কামৰূপত
তেওঁৰে ৰাজপ্ৰতিনিধি প্ৰথমে
কলীয়া ভোমোৰা আৰু তাৰ
পিছত বনন বৰকুকন বাহে।

অনহাতে কমলেশ্বৰ সিংহৰ এজনা মন্ত্ৰী হ'ল পূৰ্ণানন্দ
বুঢ়াগোহাই। আহোম ৰজাই মোৰামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ পিছত
উজনি অসম থানখিত লগাইছিল যদিও নামনি অসম
অবহেলিত হৈ ৰ'ল। উপন্যাসখন অনুৰাগি আহোম ৰজাৰ
প্ৰতিনিধি কলীয়া ভোমোৰা বৰকুকনে কামৰূপত সাধাৰণ
প্ৰজাক অতি তুচ্ছ জ্ঞান কৰি বিভিন্ন ধৰণে অত্যাচাৰ
কৰিছিল। এনে সময়তে কামৰূপৰ উচ্চাকাঙ্ক্ষী লোক
হৰদত্তই দৰং আৰু কোচবিহাৰৰ ৰজাৰ সৈতে একেলগ
হৈ আহোমৰ পৰা কামৰূপ উদ্ধাৰ কৰিবলৈ যুদ্ধত নামি
পৰিল। কামৰূপী প্ৰজাৰ সমৰ্থন হৰদত্তই লাভ কৰিবলৈ
দক্ষম হ'ল, লগতে ভায়েক বীৰদত্তক সেনাপতিৰ ভাৰ
অৰ্পণ কৰিলে। অনহাতে আহোম ৰজাই বিদ্ৰোহ দমন
কৰিবলৈ সৈন্য পঠিয়াই দিলে। হৰদত্তই আহোম সৈন্যৰ

স্বৰূপৰ প্ৰত্য-প্ৰত্য-বিপৰীত আন্দোলনসমূহ
সৈতে কেতিয়াও পৰ্বৰূপত লগটো ৰ'ল। জানকীয়ে ৰাজ্যৰ
সৈন্যপতি বীৰদত্তক পঞ্চাশত বছৰৰ সময়লৈ সৈন্যৰ প্ৰধান
কৰ্মচাৰীৰূপে আশয় কৰি ৰখিল। এই পঞ্চাশত বছৰৰ
সময়লৈকে ৰাজ্য কলি উপন্যাসখনৰ লেখকৰ হৈছে, সেয়ে
এই উপন্যাস ৰাজ্যৰ আন্দোলনসমূহৰ উল্লেখৰ লগত উজনি
নামনি ইত্যাদি, সেয়েহে উপন্যাসটোও কলি বাহে। কলি
আহোমৰ বিপক্ষে পঞ্চাশত বছৰলৈ সৈন্যৰ বিৰুদ্ধে কলি

নৰি ৰখিল। হৰদত্তৰ—
"কলিৰ পৰিষ্কাৰী কলি কলি যে
তেওঁ বিৰুদ্ধেই হৈ এজন
সৈন্যী ৰজাৰ হাতত সমৰ্পণ
কৰি এনে কথা তেওঁ ক'লে
য়েই নিব নোৱাৰে। ... হৰদত্তৰ
নাতু কলি অচিনতী পঞ্চাশত
হাতত সমৰ্পণ কৰাতো পূৰ্ণ
চিনতী আহোমৰ হাতত এৰি যে
হৰদত্তই আপোনাক থল মৰি।"
ইয়াৰ পিছত কলিৰ হৰিভেই
কলীয়া ভোমোৰা বৰকুকনৰ
আহোম সৈন্যই হৰদত্ত বীৰদত্ত
আৰু হৰদত্তৰ পুত্ৰ নিৰুৰতাৰে
হত্যা কৰি কামৰূপী বিদ্ৰোহ
দমন কৰিলে।

বেজবৰুৱাৰে একো কাহিনীৰ মাজেদি তেতিয়াৰ
নামনি অসমৰ আহোম ৰজাৰ প্ৰতিনিধি গৰাকীৰ বিচ্ছেদ
আৰু নিৰুৰতা তুলি ধৰি এনে বিচ্ছেদৰ বাবেই সামগ্ৰিক
অসমৰ এক ব্যাহত হ'ব বুলি উপন্যাসত দেখুৱাবলৈ সক্ষম
হৈছে। অনহাতে, ৰাজনৈতিক পৰ্যায়ত এনে আঁনকা ধৰণ
পিছতো, উজনি-নামনিৰ সাধাৰণ লোকৰ মাজত একে
টন যে বৰ্তমান তাকে ঔপন্যাসিক গৰাকীয়ে কাহিনীত
দেখুৱাইছে।

বেজবৰুৱাদেৱে হৰদত্তৰ একমাত্ৰ জীয়ৰী পদুমৰ
সৈতে অনা-আহোম সূৰ্যকুমাৰৰ এটি প্ৰথম কাহিনীৰ
সংযোগ ঘটাই উপন্যাসখনিক উপজীৱা কৰাৰ লগতে এক
কামৰূপী অৱতাৰণা কৰিছে। হৰদত্তৰ পত্নীয়ে পাঁচবছৰীয়া
সূৰ্যক তুলি-তালি ডাঙৰ-দীঘল কৰিছিল। সূৰ্যক সৈতে

লক্ষ্যৰ পৰা উন্নতি-আৰম্ভি এইবোৰে ঘৰতে ভাঙৰ-টোঙৰ
 হোৱা পদুমৰ মাজত 'সিঁহনত' ভাঙা-পোৱালিৰে পৰ্য্যবসিত
 হৈছে। কিন্তু এই ভাঙা-পোৱালিৰে পৰ্য্যবসিত এক কাহিনীমূলক
 লক্ষ্যৰ মাজত আঁতৰি লগিছে। পদুম আৰু সূৰ্য্যকুমাৰ
 বিয়েজৰ বিষয়মত হ'ল : সূৰ্য্যকুমাৰে হৰদত্তৰ ঘৰৰ পৰা
 এলাই গৈ কলীয়া ভোমোৰা বৰফুকনৰ ঘৰত আশ্ৰয় ল'লে
 আৰু তাতেই বৰফুকনৰ একমাত্ৰ ছোৱালী 'ফুল'ক লগ
 পালে। ফুলৰ পাহিৰ দৰে কোমল সূক্ষ্মী 'ফুলে' প্ৰথম
 দৰ্শনতে সূৰ্য্যকুমাৰৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হ'ল। দুয়োৰে মাজত
 গভীৰ আত্মীয়তাত বান্ধিছে। কিন্তু ফুলৰ অকৃত্ৰিম
 ভাঙা-পোৱালিও সূৰ্য্যকুমাৰে পদুমক পাতৰাব পৰা নাছিল।
 ফুলক সকলো কথা জনালে। তথাপিও উজনি অসমৰ
 উন্নয়নৰ নামনি অসমৰ কৌতৰজনৰ আশা ত্যাগ কৰিব
 নোৱাৰে। অন্ততঃ সূৰ্য্যকুমাৰে কোনো খবৰ নেপায়
 পদুমে গাত হাউলিৰ দৰে হৈ পৰিছিল। পিছত বৰফুকনৰ
 হাতত হৰদত্ত, বীৰদত্তৰ মৃত্যুৰ সংবাদ জানিব পাৰি
 সূৰ্য্যকুমাৰে পদুমক দেখাৰ আশাৰে তাইলৈ ল'ব দিয়ে।
 বৰফুকনৰ সেনাপতি কুমেদান বঙালৈ পদুম কুঁৱৰীক
 অপমান কৰিবলৈ উদ্যত হোৱা দেখি সূৰ্য্যকুমাৰে হৰদত্তৰ
 মৃত্যুৰ কাৰণ পৰি থকা তৰোবালৈকে কুমেদানৰ মূৰটো
 কাটি নিলে। অন্ততঃ, সূৰ্য্যকুমাৰে দেখাৰ লগে লগে পদুম
 কুঁৱৰীৰ মনৰ আশা পূৰ্ণ হোৱাত তাই আঁচলত বান্ধি
 ল'ব সিও বহু প্ৰাণ বিসৰ্জন দিলে। পদুম কুঁৱৰীৰ এনে
 প্ৰেমৰ অস্বাভাৱিক মৃত্যুৰ যন্ত্ৰণা সহ্য কৰিব নোৱাৰি
 সূৰ্য্যকুমাৰেও হৰদত্তৰ পুৰি নিজৰ দেহ ত্যাগ কৰিলে।

ইয়াৰ পাছত পৰীতৰ আৰম্ভিত কামৰূপ কোঁৱৰৰ
 পুৰুষ-স্বৰ্গী আশ্ৰয় শাসক কলীয়া ভোমোৰাৰ জীয়ৰীৰ
 প্ৰেম-স্বৰ্গী পৰিচয়। 'ফুল' শাসক সেউতাকক মৰম আৰু
 'সিঁহনত' হোৱাৰে বান্ধি, পিতৃৰ হাউলিৰ ভিতৰতে
 'মৰম' পৰিচয় পদুম আৰু সূৰ্য্যকুমাৰে মৃত্যু সংকাৰ কৰিলে
 পদুম 'সিঁহনত' হোৱাৰে সূৰ্য্যকুমাৰে আশ্ৰয়ত্যা কৰি অনন্ত শয্যা
 ল'লে কলীয়া। উজনি নামনিৰ মাজত বিয়েৰ আৰু ধূপাৰ
 গৈ পৰিচয়, এনেদৰে 'ফুল' আৰু প্ৰেমৰ ফুল ফুলি
 উঠিল। 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখনৰ শেষ অধ্যায়ত এটাৰ
 পিছত, পদুম এটা মৃত্যুৰ পুৰী-কুঁৱৰী খটীয়াৰ মাজেৰে
 উপন্যাসখনৰ পৰিচয়মূলক খটীয়া।

এই বৰফুকনৰ 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখনৰ

কাহিনীমূলক অংশটোৰে পৰিচয়মূলক অংশটো। পদুম
 আৰু শেহৰদত্তৰাৰা স্বৰ্গীৰ পৰিচয় নামনিৰ পৰিচয়,
 উপন্যাসখনৰ বিয়েপাশ্ৰয়ক বৰফুকনৰ 'সিঁহনত' কুঁৱৰী
 শেষ পৰিচয়মূলক অংশত পেলোৱা উপন্যাসখনৰ
 আৰম্ভণিক কৰি তুলিব পৰা নাই। উপন্যাসখনৰ কাহিনী
 এখন সাৰ্বিক ট্ৰেজিক উপন্যাস নহৈ প্ৰত্যক্ষভাৱে
 হৈছে। তথাপি 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখনত ঐতিহাসিক
 ঘটনা আৰু প্ৰশ্ন কাহিনীৰ এক মিশ্ৰণ ঘনীভূত হৈ উঠিছে
 বুলি ক'ব পাৰি।

উপন্যাসখনৰ চৰিত্ৰ চিত্ৰণ :

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখনে
 অসমীয়া সাহিত্যৰ দ্বিতীয় উপন্যাস হৈ, অসমীয়া সাহিত্য
 ট্ৰেকিয়াল কৰাত সহায় কৰিছে যদিও গুণগত বিশুদ্ধ
 উপন্যাস হিচাপে ই বৰ চমকী নহয়। উপন্যাসখনৰ
 চৰিত্ৰবোৰৰ কলীয়া ভোমোৰা, হৰদত্ত, বীৰদত্ত, সূৰ্য্যকুমাৰ,
 পদুম, ফুল আইদেউ, বধু, কোৰ্মা আৰু কুৰ্মী—
 কোনোটিয়েই তেজ মগ্ধৰ মানুহ হিচাপে জীৱন্ত নহয়।
 উপন্যাসখনৰ কোনো এটা চৰিত্ৰই প্ৰয়োজনীয় বিকাশ লাভ
 কৰিব নোৱাৰিলে। আনকি উপন্যাসখনত সংঘাতপূৰ্ণ
 চৰিত্ৰৰ সৃষ্টিও সম্ভৱ হৈ নুঠিল। তথাপিও বেজবৰুৱাৰ
 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসৰ কেইটিমান চৰিত্ৰই আমাৰ মনত
 দোলা দি যায়।

উপন্যাসখনত নামনি অসমৰ হৰদত্তৰ আশ্ৰিত ডেকা
 অনা-আহোম সূৰ্য্যকুমাৰ এজন তীক্ষ্ণ বুদ্ধিসম্পন্ন ডেকা।
 কিন্তু হৰদত্তৰ লগত কলীয়া ভোমোৰা বৰফুকনৰ শত্ৰুতা
 থকাৰ কথাটো এনে এজন বুদ্ধিমান ডেকাই নজনাটোৱে
 উপন্যাসখনত সকলোকে আচৰিত কৰি তুলিছে।
 সূৰ্য্যকুমাৰৰ চৰিত্ৰৰ মাজত প্ৰেমৰ অন্তৰ্ভুক্তি কিছু পৰিমাণে
 প্ৰকট হৈ উঠিছিল যদিও কাহিনীৰ অস্বাভাৱিক পৰিস্থিতিয়ে
 আকৰ্ষণ কৰিব নোৱাৰিলে। সূৰ্য্যকুমাৰে কুমেদান বঙালৰ
 মূৰটো তৰোবালৈকে কাটি বীৰদত্তৰ পৰিচয় দেখুৱালে যদিও
 সূৰ্য্য চৰিত্ৰই নিজকে চম্ভালি ল'ব নোৱাৰা কাৰ্যত মানসিক
 শক্তিৰ অভাৱ দেখিবলৈ পোৱা যায়। সূৰ্য্যকুমাৰ
 উপন্যাসখনৰ নায়ক চৰিত্ৰ; কিন্তু নায়ক এজনৰ আৱশ্যকীয়
 গুণবোৰ সূৰ্য্যকুমাৰৰ গাত ফুটি উঠা নাই। তথাপিও
 সূৰ্য্যকুমাৰৰ চৰিত্ৰত সৰলতা আৰু পদুম কুঁৱৰীৰ প্ৰতি থকা
 গভীৰ প্ৰেমৰ আভাস জানিব পাৰি।

পদুম কুঁৱৰী

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা

উপন্যাসখনৰ আন এটি উল্লেখযোগ্য চৰিত্ৰ হ'ল নায়িকা পদুম কুঁৱৰী। পদুম, পদুম ফুলৰ দৰেই পৰিত্ৰ আৰু লাজুকী লতাৰ দৰে অলপতে জঁয় পৰি যোৱা বিধৰ চৰিত্ৰ। পদুমে সৰুৰে পৰা মৰমৰ মাজত ডাঙৰ-দীঘল হৈছিল। সেইবাবে দুখ-যত্নগা সহ্য কৰিবলৈ টান পাইছিল। মাকৰ মৃত্যুৰ পিছত পদুম পাগলীৰ দৰে হৈ পৰিছিল। আনহাতে, পিতৃ হৰদত্ত আৰু খুড়াক বীৰদত্তৰ মৃত্যুত পদুম ইমান অধীৰ হৈ পৰিছিল যে বহুদিনৰ মূৰত সূৰ্যকুমাৰক পায়ো নিজৰ মনৰ স্থিৰতা ঘূৰাই আনিবলৈ সক্ষম নহ'ল। সেইবাবে পদুমে সূৰ্যকুমাৰক পায়ো বিষ খাই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। এনেধৰণৰ কথা-বাৰ্তাৰ বাবে বেজবৰুৱাৰ 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখনৰ উল্লেখযোগ্য নায়িকা 'পদুম' চৰিত্ৰৰ মাজত অস্থিৰতা আৰু দুৰ্বল মনৰ পৰিচয় দেখিবলৈ পোৱা যায়।

উপন্যাসখনৰ আন এটি নাৰী চৰিত্ৰ হ'ল কলীয়া ভোমোৰা বৰফুকনৰ একমাত্ৰ মাউৰী ছোৱালী ফুল আইদেউ। ফুল আইদেউ ফুলৰ দৰে কোমল, সুন্দৰী, সৰ্বগুণী, সুলক্ষ্মী গাভৰু ছোৱালী। নামনিৰ ডেকা অনা-আহোম সূৰ্যকুমাৰক উজনিৰ গাভৰু ফুলে দেখাৰ লগে

লগে প্ৰথম দৃষ্টিতে সূৰ্যৰ প্ৰতি অনুৰাগ জন্মিল। ফুল আৰু সূৰ্যৰ মাজত গঢ়ি উঠিল গভীৰ আত্মীয়তা। কিন্তু ফুলৰ অস্থিৰ উৎখালি থকা অকৃত্ৰিম মৰম চেনেহৰ মাজতো সূৰ্যকুমাৰে প্ৰথম প্ৰেমসী পদুম কুঁৱৰীক পাত্ৰবিব পৰা নাছিল। ফুল আইদেৱে সকলো জানি বুদ্ধিগু সূৰ্যক নিঃস্বার্থহীনভাৱে ভাল পাইছিল। উপন্যাসখনৰ শেষত হৰদত্তৰ জীয়াৰী পদুমে আহোম এজনৰ হাততে সতীত্ৰ হেৰুওৱাৰ উপক্ৰম হোৱাত মুৰ্চ্ছিত হ'ল। পিছত আত্মহত্যা কৰিলে। তেতিয়াও ফুল আইদেউ চৰিত্ৰৰ মাজত বুদ্ধিমত্তা আৰু কাৰ্য তৎপৰতা দেখা যায়। ফুলৰ অনুৰোধমৰ্মে কলীয়া ভোমোৰা বৰফুকনে সূৰ্য আৰু পদুমৰ মৃতদেহ দুটা গুৱাহাটীলৈ আনি মৈদাম খন্দাই সংকাৰ কৰিছিল। সেই মৈদামতে ফুল আইদেৱেও আত্মহত্যা কৰি অনন্ত শয্যাত শয়ন কৰিছিল। ফুলৰ এই কাৰ্যই ভাৰতীয় আদৰ্শত ত্যাগৰ মহিমাৰ প্ৰকট কৰি তুলিছে।

উপন্যাসখনত কলীয়া ভোমোৰা বৰফুকন এটি মনোৰম চৰিত্ৰ। চৰিত্ৰটিত কুটনীতিজ্ঞ, দুৰদৰ্শী, নিষ্ঠুৰ, অত্যাচাৰী, বিশ্বাসঘাতক আদি দিশ স্পষ্টভাৱে প্ৰতিফলিত হৈছে। বৰফুকন নিষ্ঠুৰ, কিন্তু জীয়েক ফুলৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য নহয়। হৰদত্তক বধ কৰিবলৈ সূৰ্য গোটালে বুলি ভাবি সূৰ্যকুমাৰক তেওঁ ঘৰৰ দলিচা পাৰি দিলে। এনে কাৰ্যত বৰফুকন চৰিত্ৰটোৰ বিচক্ষণতা প্ৰকাশ পাইছে। কিন্তু কোনো ধৰণৰ আঁতিগুৰি নোলোৱাকৈ জীয়েক ফুলক কিছুমান অসাধ্য সাধন কৰিবলৈ দিয়া কাৰ্যত চৰিত্ৰটোত দুই এটি দোষ ৰৈ গৈছে। তথাপিও চৰিত্ৰটিত কুট কৌশলৰ দুৰদৰ্শিতা ভালদৰে প্ৰতিফলিত হৈ নুঠিল। আনহাতে, বুৰঞ্জীমতে হৰদত্ত স্বেচ্ছাচাৰী বুলি জনা যায় যদিও পদুম কুঁৱৰী উপন্যাসখনত চৰিত্ৰটোৰ বীৰত্ব, স্বাধীনচিহ্নী আৰু বাৎসল্য স্নেহ প্ৰকাশ পাইছে। হৰদত্তৰ বিপদৰ সময়ত ধীৰ-স্থিৰ হৈ কাম কৰিব পৰা ক্ষমতা আছে। ধৈৰ্য আৰু আত্মৰক্ষাৰ কৌশল তেওঁ ভালদৰে জানে। আনহাতে, বীৰদত্ত আৰু ৰঘু চৰিত্ৰৰ মাজত অদূৰদৰ্শিতা আৰু উদগুতা প্ৰকাশ পাইছে। বীৰদত্তৰ উজ্জ্বলত বীৰত্ব প্ৰকাশ পালেও কাজে-কামে তাৰ উপযুক্ত প্ৰতিফলন নঘটিল। সেইবাবে হৰদত্ত-বীৰদত্ত বিদ্ৰোহী দলৰ নেতৃত্ব কৰিব পৰা ক্ষমতা, বীৰত্ব আৰু সংগঠন কৌশল থকাৰ পিছতো ভালদৰে ফুটি নুঠিল।

বেজবৰুৱাদেৱে 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখনৰ চৰিত্ৰ
 বিশেষ বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ কৰা নাছিল। উপন্যাসখনৰ
 প্ৰায়কোৰ প্ৰধান চৰিত্ৰই এই বিশেষে ক্ৰটিপূৰ্ণ হৈ পৰিছিল।
 কিন্তু উপন্যাসখনত অপ্ৰধান চৰিত্ৰ হিচাপে কোমী আৰু
 কুমী নামৰ দুটা চৰিত্ৰ আছে। উপন্যাসিকে এই চৰিত্ৰ দুটা
 সুন্দৰভাৱে অংকন কৰিছে। কোমী আৰু কুমী চৰিত্ৰ দুটাই
 উপন্যাসখনৰ কাহিনীক পৰিষ্কাৰ কৰাৰ ফালে আগবঢ়াই নিয়াত
 উল্লেখযোগ্য ভূমিকা লৈছে। চৰিত্ৰ দুটিৰ শোকাৱহ
 পৰিস্থিতিয়ে পাঠকৰ সহানুভূতি লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।
উপন্যাসখনৰ সামাজিক চিত্ৰ :

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখনৰ
 মাজেৰে অসমীয়া মানুহৰ সাধাৰণ ৰীতি-নীতি, আচাৰ-
 বাহৰ, সাজ-পাৰ, ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ আদিৰ চিত্ৰ সুন্দৰভাৱে
 উপস্থাপন কৰিছে। উপন্যাসখনৰ উল্লেখযোগ্য নাৰী চৰিত্ৰ
 পদুম আৰু ফুল আইদেউ আদৰ্শ অসমীয়া গাঁৱলীয়া
 ছোৱালী। পদুম আৰু ফুল দুয়োটা চৰিত্ৰৰ মাজতে দৰা-
 কইনা খেলা কাৰ্য, মেকুৰী মইনা আদি পোহা, বস্ত্ৰ খোৱাৰ
 শৃংখলা, কামৰ পৰিপাটী আদিত নিৰ্ভাৰ অসমীয়া
 ছোৱালীৰ পৰিচয় দেখিবলৈ পোৱা যায়। পদুম কুঁৱৰীৰ
 মানসিক অৱস্থাৰ লগত মিলাই নিশাৰ ভয়লগা বৰ্ণনা দাঙি
 ধৰা, অসমীয়া ছোৱালী পদুমৰ শোৱা কোঠাৰ বৰ্ণনা, ফুল
 আইদেউৰ ফুলনিবাৰীত ঘটা কপৌ চৰাইৰ ঘটনা আদিত
 অসমীয়া সমাজৰ ছবি দেখিবলৈ পোৱা যায়।
 উপন্যাসখনৰ প্ৰথম আধ্যাত পদুমৰ শোৱা খোটািলিত
 থোৱা বস্ত্ৰবোৰৰ বৰ্ণনা তলত দাঙি ধৰা হৈছে এনেদৰে—
 “তেওঁৰ মূৰ শিতানৰ ওচৰতে এটা সৰিয়হৰ তেলৰ চাকি
 টিমিক-টিমিককৈ জ্বলিব লাগিছে। চাকিটোত যে তেল
 নথকা বাবে হৈছে এনে নহয়। তাত তেল আছে, কেৱল
 সলাকানি ডালৰ আগটো কাটি বঢ়াই দিয়া হোৱা নাই বাবেহে
 তেনেকৈ সি কলমটিয়াব লাগিছে। চাকিটোৰ পৰা অলপমান
 আঁৰত, সেইফালেই বেৰত আঁৰি থোৱা এটা কাঠৰ
 হেঙুলীয়া সৰুৰুৰণিত এখন হেজাৰী ঘোষা পুথি। ভৰি
 পথানৰ ফালে দুটা বেতৰ কাপোৰ থোৱা জপা আৰু হাতনি
 পেৰা এখন বাঁহৰ চাঙৰ ওপৰত আছে। ... শোৱাপাটীৰ
 ওচৰতে এটা বটাত চেনী, কটাৰী আৰু তামোলপাণ।
 পাটীখন সৰ্বসাধাৰণ মানুহৰ যেনেকুৱা, তেনে এখন
 হেঙুলীয়া কুন্দা খুৰাৰে কঁঠাল কাঠৰ চালপীৰা, এখন কঠ,

এখন তুলি, এখন তলত পৰা, এটা গাক আৰু এখন
 কাপোৰ। এই খোটািলিটোত কাপোৰ ধোৱা দীড়, পিকান
 চৰিয়া, লেটা আৰু বাটি প্ৰভৃতি জালেমান বস্তু আছে।”
 উপন্যাসখনত এনে দীঘলীয়া বৰ্ণনাস্থি পুৰণি অসমীয়া সন্তান
 পৰিয়ালৰ জীয়াৰীৰ শোৱা খোটািলিৰ এটি নিখুঁত চিত্ৰ লিখি
 ধৰিবলৈ সক্ষম হয়। ঠিক তেনেকৈ উপন্যাসখনত ব্যবহৃত
 নামঘোষাৰ ফাঁকি, বৰগীতৰ ফাঁকি, কৃষ্ণক চিন্তা কৰা কথা
 আদিয়ে অসমীয়া সমাজত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কীয়
 কথাখিনিৰ সন্দেশ আমাক দিবলৈ চেষ্টা কৰে। তদুপৰি
 সংস্কাৰ, সংকাৰ, অটীয়া অৰণ্যৰ প্ৰাকৃতিক শোভাৰ বৰ্ণনাস্থি
 স্থানীয় পৰিবেশৰ কথা জানিবলৈ দিছে।

উপন্যাসখনৰ উপস্থাপন কৌশল :

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখন
 পোন্ধৰটা চুটি-দীঘল আধ্যাত বিভক্ত এখন প্ৰেমমূলক
 উপন্যাস। উপন্যাসখনৰ পোনতে চকুত পৰা এটি কৌশল
 হ'ল, প্ৰতিটো আধ্যাৰ আৰম্ভণিতে কথাবস্তুৰ সৈতে
 সামঞ্জস্য বক্ষা কৰি ইংৰাজী উদ্ধৃতি আৰু অধ্যায়সমূহক
 একো একোটা সুকীয়া নামকৰণেৰে যথার্থ ৰূপত দাঙি
 ধৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছে। চাৰ ওৱাণ্টাৰ স্কটে এই কৌশল
 অৱলম্বন কৰিছিল। বেজবৰুৱাদেৱে চাৰ ওৱাণ্টাৰ স্কটক
 অনুসৰণ কৰা যেন ভাব হয়।

'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখনৰ ভাষা সাৱলীল, কাব্যিক
 উপমায়ুক্ত, জতুৱা ঠাচ, প্ৰবচন, পটন্তৰ আদিৰে নিৰ্ভাৰ
 অসমীয়া। উপন্যাসখনৰ তৃতীয় আধ্যাটিত উপন্যাসিক
 পদুমৰ প্ৰতি সহানুভূতিৰে সিক্ত। উপন্যাসখনত আবেগ
 গভীৰ কাব্যিক উচ্ছাসপূৰ্ণ বৰ্ণনাই প্ৰেমৰ অনুভৱক
 গভীৰতৰ কৰি তুলিছে। উদাহৰণস্বৰূপে— “সূৰ্যকুমাৰ-
 পদুমৰ হৃদয় সৰোবৰ একেটি পদ্মৰ একোটি ভোমোৰা,
 সেই ভোমোৰাক এৰি পদুম কেনেকৈ থাকিব? সেই
 ভোমোৰাটিৰ অবিহনে পদুম শুকাই যাব যে? সেই
 ভোমোৰাটিক পদুমৰ পৰা নিষ্ঠুৰতা চৰণ কৰি তুমি আঁতৰ
 কৰা, তুমি ভোমোৰাকো হেৰুৱাবা, পদুমকো হেৰুৱাবা
 হয়.....।”

বেজবৰুৱাই 'পদুম কুঁৱৰী' উপন্যাসখনত হাস্যৰসক
 স্থান দিছে। উপন্যাসখনৰ চতুৰ্থ আধ্যাত নালীয়া-কেৰপাই
 আৰু সৈনিক দুজনৰ মাজত হোৱা কথোপকথনত হাস্যৰস
 দেখিবলৈ পোৱা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে—

‘নালীয়া : ‘এৰা এইখিনিতে এৰিছিলো। কিবা
পাতনিৰ কথা ক’ব খুজিছিলো।’

কেৰপাই : ‘অ’ হয়, পাতনিৰ কথা কৈছিলো। এৰা
এহালিচা পাতনিত আমাৰ কি সকাম আছে? ঘাই কথা
যিমান সোনকালে কোৱা যায় সিমান ভাল, কিয়নো...।’

বৰফুকন : ‘তই পাতনি নকৰোঁ বুলি দেখোন পাতনি
কৰিয়েই হায়বাণ কৰিলি। ঘাই কথা ক, ঘাই কথা ক।’

বেজবৰুৱাই ‘পদুম কুঁৱৰী’ উপন্যাসখনৰ পঞ্চম
আধাত প্ৰেম সম্পৰ্কীয় ধাৰণা এনেধৰণে দাঙি ধৰিছে—
‘প্ৰেমে দেশ নামানে, কাল নামানে, পাত্ৰ নামানে। প্ৰেমৰ
স্থান-অস্থান, সময়-অসময়, উপযুক্ত-অনুপযুক্ত জ্ঞান নাই।
অনুৰাগ কাঁড়ে যাৰ হৃদয় এবাৰ বিঞ্চিলে তেওঁ আৰু
অনুৰাগৰ সেই বস্তুটি নাপায় মানে সংসাৰত সুখ নাপায়।’

গতিকে ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা দেখা যায় যে,
‘পদুম কুঁৱৰী’ উপন্যাসখনৰ উপস্থাপন কৌশল হিচাপে
ঠাই বিশেষে উৎকণ্ঠা, বৰ্ণনাৰ চাতুৰ্য আৰু পৰিৱেশ সৃষ্টি

আদিয়ে উপন্যাসখন সুগন্ধ কৰি তুলিছে।

সামৰণি :

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ ‘পদুম কুঁৱৰী’ উপন্যাসখনত
প্ৰেম-অনুৰাগ মিশ্ৰিত ত্ৰিপদী কাহিনীটোৱে কৰুণ
পৰিণতিৰ পিনে আগবাঢ়ি যোৱাৰ বাবে ঐতিহাসিক
ঘটনাটোৱে বেছি গুৰুত্ব লাভ নকৰিলে। উপন্যাসখনত
উপন্যাসিকে চৰিত্ৰ সৃষ্টি আৰু ঘটনাচক্ৰৰ বিকাশত বেছি
গুৰুত্ব দিয়া দেখা নগ’ল। সেইবাবে হৰদত্ত, বীৰদত্তৰ শৌৰ্য-
বীৰ্য, কলীয়া ভোমোৰা বৰফুকনৰ কুট-কৌশল, কামৰূপী
প্ৰজাৰ বিপ্লবৰ প্ৰস্তুতি সঠিকভাৱে চিত্ৰিত নহ’ল। তথাপিও
বেজবৰুৱাদেৱে যি মহান উদ্দেশ্য সন্মুখত ৰাখি ‘পদুম
কুঁৱৰী’ ৰচনা কৰিছিল, সেই উদ্দেশ্য সাধনত বেজবৰুৱা
সাৰ্থক হৈছিল। লগতে বুৰঞ্জীৰ ঘটনাৰ লগত প্ৰণয়মূলক
ঘটনাটো অঙ্গাঙ্গীভাৱে জড়িত কৰি দিয়া বাবে বেজবৰুৱাৰ
‘পদুম কুঁৱৰী’ এখন সময়োপযোগী উপন্যাস বুলি অভিহিত
কৰিব পাৰি।

সহায়ক গ্ৰন্থ :

- ১। শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰ নাথ : অসমীয়া উপন্যাসৰ ভূমিকা, সৌমাৰ প্ৰকাশ, প্ৰথম প্ৰকাশ,
১৯৬৫।
- ২। ভৰালী, শৈলেন : অসমীয়া ঐতিহাসিক উপন্যাস, বাণী প্ৰকাশন, প্ৰথম প্ৰকাশ,
১৯৮৭।
- ৩। গোস্বামী, অশোক কুমাৰ আৰু দেৱ গোস্বামী, ৰঞ্জিত কুমাৰ (সাধাৰণ সম্পাদক আৰু
সম্পাদক) : অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (পঞ্চম খণ্ড), প্ৰকাশক : সঞ্চালক, আনন্দৰাম
বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, প্ৰথম প্ৰকাশ, চেপ্তেম্বৰ, ২০১৫।
- ৪। কটকী, প্ৰফুল্ল : সাহিত্যৰথী, জ্যোতি প্ৰকাশন, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০০৬।
- ৫। দাস, অমল চন্দ্ৰ (সম্পাদনা) : অসমীয়া উপন্যাস পৰিক্ৰমা, বনলতা প্ৰকাশন, মে’,
২০১২।
- ৬। শৰ্মা, হেমন্ত কুমাৰ : সাহিত্যৰ জেউতি, অসম বুক ডিপো, প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৯০।

संपादकीय कार्यालय :

प्रधान संपादक, द्विभाषी राष्ट्रसेवक, असम राष्ट्रभाषा प्रचार समिति, सेवा मंदिर पथ, रूपनगर, गुवाहाटी-781032

मो. 9101541395 / 9101541380, ई-मेल : rastrasewak51@gmail.com

